

СОМЕРСЕТ МОМ
НАСЛИКАНИОТ
— ПРЕВЕЗ —



Оваа приказна беше инспирирана од следниве зборови на Данте:

*Deb, quando tu sarai tornata al mondo,
E riposato della lunga via,
Seguito il terza spirito al secondo,
Ricorditi di mi, che son la Pia:
Siena mi fe; disfecemi Maremma:
Salsi colui, che innanellata pria
Disponando m'avea con la sua gemma.*

„Моли се, кога ќе те вратат во светот,
И одморен од долгото патување,
Следи го третиот дух после вториот,
Запомни ме мене, јас која сум Пиа:
Сиена ме направи, Марема ме уништи:
Оваа го знае тој кој после свршувачката
Ме омажи со неговиот прстен.“

Јас бев студент во болницата Св. Томас и за Велигденските празници ми дадоа шест недели одмор. Со облека во патната торба и дваесет фунти во џебот, јас бев подготвен. Имав дваесет години. Отидов во Џенова и Пиза, а потоа во Фиренца. Тука зедев соба на улица Лаура, од која можев да го видам прекрасниот покрив на Катедралата, во станот на една вдовица со ќерка, која ми понуди сместување и храна (после добро пазарење) за четири лири на ден. Се плашам дека таа не помина добро, бидејќи мојот апетит беше огромен и јас можев да изедам планина од макарони без никаква тешкотија. Таа имаше лозје на Тосканските ридови и се сеќавам дека Шантито што го добиваше од таму, беше најубавото што сум го пиел во Италија. Секој ден нејзината ќерка ми даваше часови по италијански јазик. Тогаш таа ми изгледаше возрасна, но претпоставувам дека немаше повеќе од дваесет и шест. Таа имаше проблем. Нејзиниот свршеник, офицер, бил убиен во Абисинија и таа се имаше заветено на невиност. Се подразбираше дека денот кога нејзината мајка

ќе почине (здрава весела госпоѓа со побелена коса, која не мислеше да почине пред Господ да одлучи за тоа), Ерсилуја ќе се посвети на верата. Меѓутоа, таа го очекуваше тоа со голема радост. Таа сакаше добра смеа. Иако бевме многу блиски на ручек и вечера, ги сфакаше многу сериозно нејзините часови и кога бев несмасен и невнимателен, ме опоменуваше со црно стапче. Кога бев гневен бидејќи бев третиран како дете, ќе ме потсетеше на старите учители за кои сум читал во книгите и така ќе ме насмееше.

Живеев многу работно. Секој ден го почнував со превод на неколку страни од една од Ибзеневите претстави за да можам да ја усовршам техниката и да си го олеснам пишувањето дијалози; потоа со Раскин во рацете, ја проучував Фиренца. Се воодушевував следејќи ги инструкциите за кулите на Ѓото и бронзените врати на Гиберти. Бев соодветно воодушевен од Ботичели во Уфици и со презир гледав на екстремната младина која учителот не ја одобруваше. После ручек имав часови по италијански, а потоа пак излегував да ги посетам црквите и да лутам мечтаејќи покрај Арно. Кога ќе завршев со вечера излегував да барам авантура, но таква беше мојата невиност или да речам мојата срамежливост, па се враќав исто беспрекорен каков што ќе заминев. Иако ми ги даваше клучевите, на госпоѓата ќе ѝ олеснеше кога ќе слушнеше дека влегувам и ја заклучувам вратата, затоа што се плашеше дека ќе ја заборавам; и ќе се вратев на моето внимателно читање на историјата за Гуелфи и Гибелини. Јас бев горчливо свесен дека така не постапувале писателите од романтичната ера, иако се сомневав дека кој било од нив би поминал шест недели во Италија со дваесет фунти; и така повеќе уживав во мојот воздржан и работлив живот.

Веќе го прочитав *Пеколот* (со помош на превод, но постојано ги барав во речник зборовите што не ги знаев), па со Ерсилуја почнавме со *Чистилиште*. Кога дојдовме кај делот што го спомнав претходно, таа ми раскажа дека Пиа била благородничка од Сиена чиј маж се посомневал дека го изневерила и плашејќи се од нејзиното семејство да не ја

убие, ја ставил во неговиот замок во Марема, убеден дека тоа ќе го направат штетните испарувања, но нејзе ѝ требало многу време да умре така што тој станал нестрплив и ја фрлил од прозорецот. Не знам каде Ерсилџа го научила сето тоа, забелешките во мојот Данте не беа толку опсежни, но приказната од некои причини се врежа во мојата имагинација. Се појавуваше ненадејно во мојот ум и многу години одвреме навреме размислував за неа по два или три дена. Се случуваше да си ги повторувам зборовите: *Siena mi fe; disfecemi Maremma*. Меѓутоа, тоа беше една од многуте работи што ја окупираше мојата фантазија и еден долг период ја имав забораено. Се разбира, ја гледав како модерна приказна и не можев да смислам како да ја сместам во денешниот свет во кој таков настан имаше веројатност да се случи. Не можев, додека не отидов на моето долго патување во Кина каде го најдов ова.

Мислам дека ова е единствена новела што сум ја напишал во која почнав попрво со приказна отколку со карактер. Тешко е да се објасни врската помеѓу карактерот и приказната. Не можам да размислувам за карактерот во празно, моментот кога размислувааш за него, мислиш на него во некоја ситуација, правејќи нешто, така што карактерот, или барем неговите основни дејства, изгледаат истовремено како дело на имагинацијата. Меѓутоа, во овој случај, карактерот беше избран да одговара на приказната што полека ја развивав, тие беа градени од личности кои ги познавав долго, во разни околности.

Со оваа книга имав проблеми што се веројатни да му се случат на кој било автор. Првично, мојот херој и хероина ги нареков Лаин, доволно обично име, но излезе дека имало луѓе со тоа име во Хонг Конг. Тие покренаа постапка, која сопствениците на списанието каде мојата новела излезе во серији, ја регулираа со двесте педесет фунти и јас го сменив името во Фаин. Потоа помошникот на колонијалниот секретар, мислејќи дека тој е обвинет, се закани дека ќе започне процес. Јас бев изненаден, бидејќи во Англија можеме да го ставиме Премиерот на сцена, или да го искористиме како карактер во

новела архиепископот од Кантербери или Врховниот судија и на никому од сопствениците на овие возвишени канцеларии нема да му се крене косата. Ми изгледаше чудно дека привремен сопственик на таква незначителна позиција ќе се смета себеси засегнат, но со цел да се спасам од проблеми го сменив Хонг Конг во имагинарна колонија Тчинг-Уен. Книгата веќе беше издадена кога се случи инцидентот, па беше откажана. Одреден број на досетливи критичари кои ја добија, под еден или друг изговор, не ги вратија нивните копии. Овие сега имаат стекнато библиографска вредност, мислам дека постојат околу шест и дека се купени од колекционери за висока цена.

1

Таа испушти исплашен извик.

„Што се случува?“ праша тој.

И покрај мракот од затворената соба, тој наеднаш го виде нејзиното лице избезумено од страв.

„Некој само што проба да влезе.“

„Па добро, можеби е слугинката или некое од децата.“

„Тие никогаш не доаѓаат во ова време. Знаат дека секогаш спијам после ужина.“

„Кој друг би можел да биде?“

„Волтер“, прошепоти, додека усните ѝ трепереа.

Таа покажа накај неговите чевли. Тој проба да ги облече, но беше вознемирен од нејзината тревога, а тоа го направи не-смасен и освен тоа, тие беа на тесната страна. Со слаб издив на нетрпение му даде лажица за чевли. Се облече во кимоното и со боси нозе отиде до нејзината масичка со огледало. Косата ѝ беше кратко потстрижена и со чешел ја поправи нејзината несреденост пред тој да го врзе својот втор чевел. Му го подаде капутот.

„Како ќе излезам?“

„Подобро почекај малку. Јас ќе излезам и ќе погледнам дали е сè во ред.“

„Не е можно да е Волтер. Тој никогаш не ја напушта лабораторијата пред пет.“

„Па кој е тогаш?“

Тие сега зборуваа со шепот. Таа го брзаше. Си помисли дека во итни ситуации таа ја губи главата и наеднаш тој почувствува лутина кон неа. Ако не беше сигурна, зошто по ѓаволите рече дека беше? Таа го задржа здивот и ги стави нејзините раце на неговите рамена. Тој го следеше правецот на нејзиниот поглед. Стоеја свртени кон прозореците што гледаа на верандата. Тие беа затворени со капаци, а капациите беа затворени со резе. Ја видоа белата кинеска топка на рачката

како се врти полека. Тие не слушнаа никој да оди на верандата. Беше застрашувачки да го гледаш тоа тивко движење. По една минута, сè уште немаше никаков звук. Тогаш, со срамотна неприродност, со истата незабележливост, безвучност и ужасен начин, тие ја видоа белата кинеска топка на рачката од другиот прозорец како исто се врти. Беше толку страшно што Кити ја отвори уста да врисне, нејзините нерви откажаа, но тој, гледајќи што ќе се случи, брзо ја стави неговата рака преку - и нејзиниот плач беше ублажен со неговите прсти.

Тишина. Таа се навали накај него, нејзините колена трепереа и тој се исплаши дека ќе се онесвести. Со намуртен изглед на лицето, ја однесе на креветот и ја седна. Таа беше бела како крпа, а наспроти неговиот тен и неговите образи беа исто така бледи. Тој стоеше покрај неа гледајќи со зачуден поглед во кинеската рачка. Никој не зборувааше. Тогаш тој виде дека таа плачеше.

„Господе, не прави го тоа“, тој прошепоти луто.

„Тоа е тоа. Ќе мора бесрамно да одрекуваме.“

Таа го бараше нејзиното шамивче и тој, знаејќи што сака, ѝ ја подаде чантата.

„Каде е твојот шешир?“

„Го оставив долу.“

„О, Боже!“

„Слушај, мора да се смириш. Сто проценти не е Волтер. Зошто навистина тој би дошол дома во ова време? Тој никогаш не доаѓа дома во средина на денот, нели?“

„Никогаш.“

„Ќе се обложам во што сакаш дека беше слугинката.“

Таа му даде трошна насмевка. Неговиот полн, грижлив глас ја убеди, ги зеде неговите раце и страшно ги притисна. Тој ѝ даде момент да се прибере.

„Слушај, не може да останеме овде вечно“, рече тој.

„Сакаш да излеземе на верандата и да видиме?“

„Мислам дека нема да издржам.“

„Имаш бренди тука?“

Таа одрече со главата. Намуртен израз за момент го стемни неговото чело, стана нестрплив, не знаеше што поточно да прави. Одеднаш, таа ја зграпчи неговата рака уште поцврсто.

„Замисли тој уште да чека таму?“

Тој ги присили своите усни во насмевка и неговиот глас го задржа нежниот, убедлив тон, ефект за кој тој беше толку свесен.

„Тоа не е можно. Имај малку храброст, Кити. Како е можно да е твојот маж? Ако тој дошол и видел туѓ шешир во ходникот, се качил горе и ја нашол твојата соба заклучена, сигурно ќе направел некаква врева. Мора да бил некој од слугите. Само Кинез би ја завртил рачката на тој начин.“

Таа си дојде малку при себе.

„Не е воопшто пријатно дури и да беше само слугинката.“

„Таа може да е чесна, но ако е потребно ќе ја заплашам. Нема многу предности да бидеш во официјалната влада, но сепак можеш нешто да извлечеш од тоа.“

Тој имаше право. Таа стана и вртејќи се кон него ги испружи рацете; тој ја прифати и ја бакна во усните. Беше толку занесно што болеше. Таа го обожуваше. Ја ослободи и таа отиде на прозорецот. Го ослободи резето, го отвори капакот и погледна надвор. Немаше никој. Излезе на верандата, погледна во собата за облекување на нејзиниот маж, а потоа и во нејзината дневна соба. Двете беа празни. Се врати во спалната и му мавна.

„Никој.“

„Јас мислам дека целава работа беше оптичка илузија.“

„Не се потсмевај. Јас бев преплашена. Оди во мојата дневна соба и седи таму. Јас ќе облечам чорапи и чевли.“

2

Тој направи како што му рече и за пет минути таа му се придружи. Тој пушеше цигара.

„Дали може да добијам бренди и сода?“

„Да, ќе повикам.“

„Мислам дека нема да бидеш повредена како што изгледаат работите.“

Во тишина го чекаа момчето да одговори. Таа му даде наредба.

„Засвони во лабораторијата и прашај дали Волтер е таму“, рече таа. „Тие не го знаат твојот глас.“

Тој ја зеде телефонската слушалка и праша за бројот. Праша дали д-р Фаин е таму. Ја спушти слушалката.

„Тој не бил таму од ужината“, ѝ кажа. „Прашај го момчето дали бил тука.“

„Не смеам. Ќе изгледа смешно ако тој бил тука, а јас не сум го видела.“

Момчето ги донесе пијалоците и Таунсенд се послужи. Кога ѝ понуди и нејзе, таа одби со главата.

„Што ќе правиме ако бил Волтер?“, праша таа.

„Можеби не му е битно.“

„Волтер?“

Нејзиниот тон беше полн со недоверба.

„Секогаш ми изгледало дека тој е прилично срамежлив. Некои мажи просто не можат да поднесат сцени, разбираш. Тој има осет да разбере дека нема ништо да добие ако направи скандал. Ниту за момент не верувам дека бил Волтер, но дури и да бил, мој впечаток е дека нема да направи ништо. Мислам дека ќе го игнорира.“

Таа се замисли за момент.

„Тој е страшно заљубен во мене.“

„Тогаш сè е во ред. Ти ќе средиш со него.“

Тој ѝ се насмевна со неговата шармантна насмевка што секогаш беше неодолива за неа. Тоа беше бавна насмевка што почнува во неговите чисти сини очи и патува постепено на неговите складни усни. Имаше мали бели рамни заби. Тоа беше толку сензуална насмевка што, го топеше нејзиното срце.

„Не ми е многу грижа“, рече таа со веселост. „Вредеше.“

„Моја вина беше.“

„Зошто дојде? Бев вчудовидена што те видов.“

„Не можев да одолеам.“

„Мил мој.“

Таа се навали малку накај него, нејзините темни и сјајни очи се загледаа страсно во неговите, нејзината уста беше мал-

ку подотворена од желба и тој ги стави рацете околу неа. Таа се предаде себе си со екстаза во нивната прегратка.

„Знаеш дека секогаш можеш да сметаш на мене“, рече тој.

„Толку сум среќна со тебе. Би сакала да те направам толку среќен колку и ти мене.“

„Веќе не си исплашена?“

„Го мразам Волтер“, одговори таа.

Тој не знаеше што поточно да каже, па ја бакна. Нејзиното лице беше многу меко врз неговото.

Го зема нејзиниот зглоб на кој имаше мал златен часовник и погледна во него.

„Знаеш што треба да правам сега?“

„Да избегаш?“ се насмеа таа.

Тој потврди со главата. За еден момент таа се прилепи за него уште поблиску, но ја почувствува неговата желба да си оди, па го ослободи.

„Срамота е на тој начин ја запоставуваш твојата работа. Ајде оди си.“

Тој не можеше да му одолее на предизвикот да флертува.

„Изгледа навистина ти се брза да се ослободиш од мене“, рече тој нежно.

„Знаеш дека мразам да те пуштам.“

Нејзиниот одговор беше кажан полека, длабоко и сериозно. Тој весело се насмеа.

„Не ја загрижувај твојата мала убава главичка за мистериозниот посетител. Јас сум повеќе од сигурен дека беше слугинката. Дури и да има какви било проблеми, ти гарантирам дека ќе ти помогнам.“

„Си имал многу такви искуства?“

Неговата насмевка беше весела и samozадоволна.

„Не, ама си ласкам себеси дека имам глава што се зашрафува на моите рамена.“

Таа излезе на верандата и го гледаше како заминува од куќата. Тој ѝ мавна. Ѐ свирна додека таа гледаше во него; тој имаше четириесет и една, но имаше убав стас и младешки чекор на момче.

Верандата беше во сенка; и полека таа остана со нејзиното срце исполнето со љубов. Нивната куќа беше во Среќната долина, на страната на ридот, бидејќи не можеа да си дозволат да живеат на посоодветниот, но скапиот Врв. Нејзиниот замислен поглед одвај го забележа синото море и метежот од бродови на пристаништето. Таа можеше да мисли само на нејзиниот љубовник.

Се разбира дека не требаше да се однесуваат како што направија тоа попладне, но ако тој ја посакува, како таа да биде разумна? Имаше дојдено два или три пати после ужина, кога во жештината на денот никој не би помислил да ги вознемири, дури ни момчињата го немаа видено кога доаѓа и си оди. Навистина беше тешко во Хонг Конг. Таа ги мразеше кинеските градови и беше нервозна кога требаше да оди во малите валкани куќи на улицата Викторија, каде што имаа навика да се сретнуваат. Тоа беше продавница за раритети, а Кинезите кои седеа таму непријатно зјапаа во неа; ја мразеше наместената насмевка на старецот кој ја водеше во позадината на продавницата и после нагоре по темните скали меѓу двата ката. Собата во која ја водеше беше запуштена, а големиот дрвен кревет покрај сидот ја згрозуваше.

„Овде е ужасно валкано, нели?“, му рече на Чарли првиот пат кога се сретнаа таму.

„Беше додека ти не влезе“, ѝ одговори тој.

Се разбира, во моментот кога ќе ја земеше во неговите раце, таа заборавааше сè.

Ох, колку беше ужасно што таа не беше слободна, што двајцата не беа слободни! Таа не ја сакаше жена му. Мислите на Кити одлетаа на момент на Дороти Таунсенд. Каква несреќа е да те викаат Дороти! Те старее. Таа имаше најмалку триесет и осум. Меѓутоа, Чарли никогаш не зборувааше за неа.